

VIDA I TREBALL DEL PINTOR DE MOBILIARI VALENCIÀ ANTONI MICÓ (CA. 1440-1490)

Frederic Aparisi Romero

Universitat de València

e-mail: frederic.aparisi@uv.es

Rebut: 7 juliol 2019 | Revisat: 4 setembre 2020 | Acceptat: 30 novembre 2020 | Publicat: 30 desembre 2020 | doi: 10.1344/Svmma2020.16.2

Resum

A partir de la documentació publicada per Sanchis Sivera i per Luis Cerveró que fins ara no havia estat treballada, i sobretot gràcies a nous documents fins ara inèdits, el present treball desgrana la singladura personal i professional d'Antoni Micó, pintor ornamental valencià de la segona meitat del segle XV. Es presta especial atenció a la xarxa de relacions que arribà a teixir Micó i els seus vincles amb el camperolat. Igualment, Micó és un bon exemple del conflicte que aquests pintors ornamentals tingueren amb els fusters donat el caràcter ambigu, entre la pintura i la fusteria, del seu treball. Per concloure, s'analitza amb detall el seu darrer testament.

Paraules clau: Pintors, pintura gòtica, València, elits rurals, cultura material, testaments

Abstract

This paper analyses the personal and professional trajectory of Antoni Micó, a Valencian painter and decorator of furniture who lived in the second half of the fifteenth century, by drawing on the documentation edited by Sanchis Sivera and Luis Cerveró, so far unexplored, as well as on new documentary evidence. Special attention will be paid to Micó's contact network and his links with the peasantry. Furthermore, Micó's case will be presented as an example of the conflicts between furniture painters and carpenters, caused by the fact that the former's activity was somewhere between painting and carpentry. Finally, Antoni Micó's will will be examined in detail.

Key Words: Painters, Gothic Painting, Valencia, Rural Elites, Material Culture, Wills

Antoni Micó no és un pintor totalment desconegut per a la historiografia de l'art medieval valencià.¹ Al segle passat, José Sanchis Sivera, primer, i després Luis Cerveró publicaren diverses notícies referides a ell però sense entrar a fons ni en la seua trajectòria professional ni tampoc en la seua singladura vital. Això no obstant, posteriorment, pràcticament cap investigador –llevat d'Asunción Mocholí– s'ha interessat per aquest pintor que va desenvolupar la seua tasca professional al llarg de la segona meitat del segle XV, vinculat sobretot a la Seu de València (MOCHOLÍ 2012: 357). La mancança d'interés respon, probablement, al fet que Micó no fou un pintor de retaules, sinó d'obra menor. El seu treball es limitava a pintar obres de decoració i, sobre tot, de cofres i arques. Ara, amb la publicació del seu darrer testament, podem perfilar millor les traces de l'etapa final de la seua singladura vital, tant des d'una perspectiva laboral com personal. Probablement, d'haver disposat de l'inventari dels seus béns podríem conèixer millor el seu escenari laboral, atès que els obradors solien estar a la planta baixa de les cases, i avaluar amb dades més concretes quin fou el nivell econòmic assolit per Micó a la fi dels seus dies.

En efecte, el treball dels pintors ornamentals i figuratius no compta amb la mateixa tradició d'estudis que gaudeixen els seus col·legues que es dedicaven a la pintura de retaules i murals. I això perquè la seua obra majoritàriament no s'ha conservat i la que ens ha arribat resulta impossible d'identificar l'autoria. Ultra això, cal tenir present que aquests pintors se situaven en una frontera un tant difusa entre els pintors pròpiament dits i els fusters d'obra prima. Arran d'aquest caràcter ambigu, les desavinences foren una costant al llarg de tota l'edat mitjana (FALOMIR 1996: 186-192). Tanmateix, és cert que les ordenances del gremi de fusters de 1482 no deixaven lloc al dubte en afirmar que «membres del dit ofici són, primo, los fusters e caixers pintors, axí pintors de cófrens com de caxes, artibancs moriscs, cubertes de cases, pavesos de juir e de camp, banderes e altres senys per obs de homes d'armes e armes de sepultures (...) e arquers (...)», tasques moltes de les quals desenvolupà Antoni Micó.² Com veurem, ell mateix fou denunciat pel gremi de fusters per confeccionar arques i cofres sense pertànyer al col·lectiu professional de manera oficial. Tampoc podia formar part del gremi de pintors, perquè aquest només incloïa els que confeccionaven retaules (TRAMOYERES 1889: 78-90). Mentre uns pintaven 'històries' els altres eren considerats com a decoradors i no pintors estrictament parlant.

Ara bé, la supeditació dels pintors ornamentals a altres col·lectius professionals i la mancança de la seua producció no justifica el buit historiogràfic que existeix respecte d'ells. És a través de les fonts escrites on podem rastrejar la producció d'aquests professionals de la pintura i resseguir la seua trajectòria personal a fi de confeccionar una prosopografia del col·lectiu. En aquest sentit, cal no menystenir el paper econòmic d'aquest col·lectiu, que arribà a tenir un espai de comercialització propi a la ciutat de València, la coneguda com "plaça dels Caixers", situada a prop del convent de Sant Francesc. De fet, a inicis del segle XV vivien diversos pintors ornamentals en les rodalies d'aquesta plaça (COMPANY 2005: 162 i 264).

¹ Vull agrair expressament les indicacions que, tant els dos avaluadors anònims, com Beatriu Navarro i Josep Lluís Cebrian han fet al text original.

² Arxiu del regne de València (ARV), Gremis, llibre 587, f. 29v. Esmentat per IZQUIERDO 2014: 126.

Singladura vital

La primera referència que tenim d'Antoni Micó és del 21 d'octubre de 1468.³ Llavors, «stant malalt», atorgà, davant el notari de la ciutat de València Bartomeu Carries, el que probablement era el seu primer testament. En ell instituïa com a marmessor el guanter Joan de Vinyoles i demanava ser soterrat «en la església de Sent Agostí, en la fossa on jaen los cossos del pare e mare de ma muller», Petronila. Nomenava hereva universal a la seua filla «na Úrsoleta» i, mentre aquesta fóra menor d'edat, usufructuària del seus béns a la dona. Per a les exèquies, Micó havia previst destinar-hi 100 sous, una suma més pròpia dels sectors modestos de l'artesanat. A més de la celebració del trentenari de misses de Sant Amador, força vigent al llarg de tot el segle XV arreu de la Corona d'Aragó (CERDÀ 2006: 73-89), Micó demanava als seus marmessors «que sien donats sengles dinés als pobres que vendràn a la mia porta los dies de la mia sepultura». Aquesta generositat tenia el seu contrapunt en l'esment que feia a la seua mateixa mare, Caterina, de qui específicament demana que «no haja res de mos béns».

Gràcies a aquest testament, sabem que Micó ja aleshores estava integrat en una de les principals confraries de la ciutat de València. Així, el pintor estableix que «en la sepultura vull que entrevingua la lloable confraria del gloriós sent Anthoni». Aquesta confraria no estava vinculada a cap ofici específic sinó oberta a «pròmens e bones persones (...) a correcció e bones costums e bon estament dels confreres (...) e a profit de lurs ànimes» (MARTÍNEZ VINAT 2018: 705). Per altra banda, entre els testimonis d'aquest testament, cal destacar la presència d'un altre pintor, Joan Pérez d'Oliva, i d'un escolà, Francesc Albert. La seua presència no sembla ser gens casual ja que ambdós estaven vinculats a l'espai de treball de Micó, la Seu de València.⁴

Antoni Micó era, pels volts de 1468, ja un individu relativament madur, que havia contret matrimoni i comptava ja amb una filla. De les capitulacions matrimonials, no en sabem els detalls, la qual cosa ens impedeix conèixer el dot de la núvia i així ubicar socioeconòmicament ambdues famílies. Això no obstant, de forma raonable podem sospitar que Petronila provenia de les files de la pagesia acomodada. Com hem vist, els seus pares la van premorir, i llavors quedà sota la cura del seu avi, el llaurador Jaume Bonet.⁵ Devia tractar-se d'una família de llauradors benestants, radicats a la mateixa ciutat de València, com palesa el fet de disposar d'un vas propi al cementeri del convent de Sant Agustí. Pel que fa a la parentela d'Antoni, és probable que procedira de les files de l'artesanat. I això perquè el 1477 el Justícia civil de València l'assignà curador de l'herència d'en Jaume Micó, un pareire de la ciutat que havia «mort ab intestat» aquell any.⁶

³ ARV, Protocols, núm. 2.973, protocol de Bartomeu Carries. CERVERÓ 1963: 129.

⁴ Concretament Joan Pérez d'Oliva sembla que tingué una trajectòria professional, com Micó, vinculada a la Seu. Encara en juliol de 1475 va rebre 12 sous i 6 diners de pagament per «cinch bacins de fust que pintà per los acaptes de la verge Maria fora la ciutat». Arxiu de la Catedral de València (ACV), vol. 3.682, f. 17v. (1475).

⁵ Gràcies al testament de 1490 sabem que Jaume Bonet lliurà el seu al notari Jaume Francés, tot i que no especifica la data concreta. De Francés es conserven alguns pocs registres notariais a l'Arxiu del Col·legi del Corpus Christi de València (ACCV) compresos entre els anys 1474 i 1486.

⁶ ARV, Justícia civil, núm. 3.783, 9na mà, f. 21. CERVERÓ 1971: 23.

Micó, com he avançat, es va sobreposar a la malaltia que patia en octubre de 1468 i encara visqué un vintena d'anys més, almenys fins al 1490. No sabem en quina part de la ciutat hi residien fins aleshores, però a partir de 1471 Antoni i la seua família s'establiren a prop de la Seu. L'11 de novembre compraren a Francesc Miró i el seu fill homònim per 800 sous *quodam hospicium*, que feia un cens de 36 sous a al monestir de Santa Maria de Portaceli.⁷ Alguns anys més tard, en 1478 Antoni Micó adquirí una nova casa però sense abandonar les rodalies de la Seu. Era un immoble franc, que comprà del sastre Jaume Martí per 1.100 sous.⁸ El 28 de setembre de 1489 s'avingué a una concòrdia amb el seu veí, el corder Julià Fabregat. Aquest havia generat alguns desperfectes en la paret mitgera amb Micó arran de l'obertura de «*quendam puteum sive pou*». Per això Fabregat es comprometé a lliurar al pintor 30 sous en compensació pels problemes ocasionats.⁹

Entre els poc més de vint anys que s'escolen de 1468 a 1490, Antoni Micó, lliurà, si més no, altres dos nous testaments. Un que fou redactat pel notari Bartomeu Escrivà a les darreries de maig de 1482,¹⁰ i que fou anul·lat el dia 30 d'aquell mateix mes davant Joan Gil Puigmitjà.¹¹ Després d'aquest encara en lliurà en 1490 un tercer al notari Pere Mercador, inèdit fins ara, que és el que ací presentem. En el cas de Petronila, per contra, no he pogut documentar cap testament. Això no obstant, sabem que ella el va premorir en una data imprecisa entre 1474 i 1486. L'1 de juliol de 1474 encara la documentem fent una donació «inter vivos de omnia bona mea mobilia et immobilia et iura que nunch habeo et michi pertinent» en favor del seu avi, Jaume Bonet.¹² El perquè d'aquesta donació se'ns escapa però cal tenir present que el 1474 es produí a València un episodi de pesta que tingué diverses rèpliques en els anys posteriors (RUBIO VELA 1994-1995: 1.219). En qualsevol cas, no hi ha dubte que la petita Úrsula, com també l'esmentat avi, quedaren a càrrec de Micó. El 2 d'agost de 1486 el pintor es comprometia a satisfer en deu dies els 17 sous que Bonet devia de cens al notari Tomàs Nicolau.¹³

Després de la mort de Petronila, Antoni es casà novament. D'aquesta segona dona, de nom Joana, només sabem que aportà un dot de 2.000 sous. Es tracta d'una xifra gens menyspreable, que marca una fita entre els sectors inferiors i mitjans de l'artesanat (CRUSELLES 1998: 288-289). Amb tot, com assenyala el mateix Micó en el seu testament, encara el 1490 no havia rebut íntegrament el dot sinó que restaven per satisfer 138 sous. I és que no era un fet estrany que les famílies, amb independència del grup social al que pertanyeren, tardaren anys en completar el lliurament del dot.

⁷ ACCV, núm. 18.704, protocol de Pere Vilaspinosa (11-XI-1471). CERVERÓ 1963: 129.

⁸ ACCV, núm. 21.518, protocol de Joan Gamiça (23-XI-1478).

⁹ ACCV, Protocols, núm. 20.924 (28-IX-1489), protocol de Pere Campos. CERVERÓ 1971: 24.

¹⁰ D'aquest notari conservem una desena de registres compresos entre 1451 i 1472 al fons de protocols notariais de l'ARV. No s'ha conservat, per tant, registre corresponent a l'any en què fou lliurat el testament.

¹¹ ARV, Protocols, núm. 1.114, protocol de Joan Gil Puigmitjà. Cal assenyalar que entre els testimonis de la cancel·lació del testament figura cert Pere Micó, pintor de València, del que no he pogut trobar més documentació.

¹² ACCV, núm. 23.426, protocol de Joan Pérez (1-VII-1474). CERVERÓ 1963: 129.

¹³ ARV, Justícia de 300 sous, Any 1486, 2na mà. CERVERÓ 1963: 129.

Fruit d'aquest nou matrimoni, arribarà, primer, Lluís Joan i, després, Antoni Joan. I encara quan Micó redactà el nou testament en 1490 Joana esperava el naixement d'una nova criatura, que ell molt probablement no va arribar a conèixer. Aleshores, pels volts de 1490, tan Lluís com Joan eren menors d'edat. Úrsula, per contra, ja havia contret matrimoni, tot i que no coneixem els detalls, perquè el seu pare només li establí en el testament els 5 sous de legítima. Antoni Micó finalment morí poc després, en una data que no he pogut concretar, però que hagué de ser anterior a 1493, com veurem després.

Trajectòria professional

La primera referència professional d'Antoni Micó és una època que signa a favor de la Seu de València el 7 de juny de 1469 per valor d'11 timbres, és a dir, 110 sous, «ratione pingendi quasdam vidauras cuiusdam panni ricamati».¹⁴ Des dels seus inicis professionals, per tant, Micó apareix vinculat a la Seu de València, un lligam que s'allargarà al llarg de tota la seua vida. Aquell mateix any, el 2 de novembre, encara rebé 180 sous de mans de Jaume Eixarc, canonge, paborde i tresorer dels ornaments de la Seu, «pretii pingendi quasdam vidauras cuiusdam panni imperialis dicti Sedis».¹⁵ Dos anys més tard el documentem realitzant treballs en la capella de Sant Pere. Concretament el 26 de juliol de 1471 rebé 24 sous «ratione deaurandi dues tubetas retrotabuli capelle Sancti Petri» de mans dels marmessors del canonge Antoni Bou, que era qui havia encomanat el treball. I encara en octubre d'aquell any percebé altres 320 sous «ratione picture quarumdam vidaurarum in quodam panno auri imperiali».¹⁶

El 6 d'abril de 1474 signà una època de 350 sous al tresorer d'ornaments de la Seu «ratione pingendi vidauras panni imperilis domini Petri Roïç de Corella, quondam canonici et archidiaconi Algezire».¹⁷ L'any següent participà en el daurat del retaule de l'altar major de la Seu. Concretament «per lo daurar vint-e-vuyt “corrolles” [sic]» rebé 140 sous.¹⁸ Anys més tard, en 1482, se li encomanà pintar les reixes de la capella major, tasca per la qual rebé de mans del canonge Bernat Fenollar, aleshores «vicooperario fabrice Sedis Valentie», 600 sous.¹⁹ Si bé sembla evident que la Seu concentrava la major part de la càrrega de treball, aquesta no era l'únic client de Micó. El 15 de gener de 1482 rebé de la cort del Justícia 300 sous «pro faciendo et pingendo signa regia in libris dicte Curie (...) et por signis positis supra cathedram dicte Curie ubi diebus Iustitia solet sedere ad iudicia facienda».²⁰

¹⁴ ACV, vol. 3.681.

¹⁵ ACV, vol. 3.681. Sobre Eixarc vegeu CORTES, MANDINGORRA, PONS 2019: 142.

¹⁶ ACV, vol. 3.681.

¹⁷ ACV, vol. 3.682. SANCHIS SIVERA 1914: 109.

¹⁸ ACV, *Llibre d'obres de la Catedral*. SANCHIS SIVERA 1914: 109.

¹⁹ ACV, vol. 3.683 (26-IV-1482). SANCHIS SIVERA 1914: 109. Sobre Bernat Fenollar vegeu APARISI 2020b.

²⁰ ARV, Batlia, Pergamins. SANCHIS SIVERA 1914: 109. Cal apuntar que no ha estat possible localitzar aquest document a partir de les referències arxivístiques que ofereix Sanchis Sivera.

A les darreries de la seua vida, Micó amplià la seua dedicació professional obrant i decorant arques i cofres. Ho sabem perquè el 1488 fou denunciat pel gremi de fusters de la ciutat, que aglutinava diverses especialitzacions de treballs amb fusta com els caixers, davant la cort de Governació. Certament els conflictes entre caixers amb la resta de fusters foren prou habituals (IZQUIERDO 2014: 132-138). Segons argumentava el síndic d'aquesta corporació, «de trenta, de vint e deu anys fins ara (...) [Antoni Micó] ha usat del dit ofici de pintor e tenir botiga e obrador de pintor» i «que per tot lo dit temps (...) no ha tengut, ni ha estat vist tenir, ni usar de ofici de arquer, ni de fer archs, ni ha tengut botiga, ni obrador de archa ni s'ha estat tengut ni reputat per arquer».²¹ Tots els testimonis aportats per la corporació de fusters – entre els que hi havia pintors, brodadors i batifillers– coincidien en assegurar que la dedicació de Micó a la confecció d'arques era força recent, només entre els tres i sis mesos anteriors a la denúncia. El pintor, per contra, argumentava que sí havia exercit aquest ofici al llarg dels anys, però en el procés no s'enregistrà cap testimoni que donara suport a les seues afirmacions. De fet, en la sentència s'insistia que Anthoni Miquó haja gran temps que fa e ha acostumat de fer archs bons e ben obrats, e e acostumava de vendre aquells, emperò no ha provat, ni fins ací ha constatat legítimament que aquell haja tengut parada, botigua de, o obrador de fer archs, ni sia estat tengut, ni reputat per arquer o mestre de fer archs.

Ultra això, la sentència posava de manifest que Micó no havia atès les successives crides públiques que s'havien fet per declarar la seua dedicació com a caixer. En efecte, el gremi de fusters féu diverses crides per la ciutat perquè, seguint els nous estatuts del col·lectiu dictats el 1482, tots els pintors que treballaven com a arquers i cofrers declararen la seua activitat (IZQUIERDO 2014: 126). Per això mateix, el governador decretà

que lo dit mestre si volrà usar del dit ofici de arquer per tant e alia proveheix se haja de exhaminar per les persones del dit ofici deputades e haja de pagar lo que és acostumat de pagar per aquell dit exhamen, e que de ací avant tant quant ussarà del dit ofici de arquer pague e sia tengut pagar tot ço quant los altres arquers paguen e acostumen de pagar cascun any.

No sabem si finalment Micó accedí a realitzar l'examen i continuar confeccionant arques i cofres o, pel contrari, desistí i se centrà únicament en la decoració. En qualsevol cas, aquesta sentència és la darrera referència professional que tenim de Micó. El que queda clar és l'absoluta desafecció de Micó per l'estructura gremial que agrupa el col·lectiu professional al qual pertany. Bona mostra d'això és el fet que ni residí al barri on es concentraven bona part de companys de professió ni tampoc demanà ser soterrat en la parròquia on el seu mateix gremi tenia la seua capella, com veurem tot seguit.

Darreres voluntats

El 27 d'agost de 1490, Micó s'apropava a l'oficina del notari Pere Mercador per redactar un nou testament. Tot amb tot, no podem confirmar que aquest que ara lliurava a Mercador fóra el darrer.

²¹ Aquesta i les successives referències en ARV, Governació, núm. 2.385, mà 4^a, f. 40 i 2.386, mà 18^a f. 1.

I això perquè el testament no va seguir de la pertinent publicació que especificaria la data de la seua mort i de l'obertura del mateix davant de la vídua i dels hereus. En qualsevol cas, la raó que ara empenyia Micó a lliurar-ne un de nou és una «greu malaltia» que no s'especifica però «de la qual tem morir». Resulta complicat identificar aquesta “greu malaltia” ja que no hi ha cap altra referència en el document. Això no obstant, cal tenir present que en 1490 i des de l'any anterior València sofria un nou episodi de pesta que fou força virulent. Fou en aquest context que el metge convers Lluís Alcanyís redactà el seu *Regiment preservatiu i curatiu de la pestilència* (APARISI 2020b). Degut a aquest brot, no foren pocs els que s'apressaren a acudir al notari, com el mateix Bernat Fenollar, abans esmentat, i la seua germana (APARISI 2020a), per tal de redactar les seues darreres voluntats. El cas d'Antoni Micó, per tant, no fou l'únic, per bé que tampoc podem identificar sense més elements la “greu malaltia” com la pesta.

Així, doncs, Micó nomenà els marmessors, responsables de portar a bon port les seues darreres disposicions. Els escollits foren un eclesiàstic, Miquel Matamala, i un mestre batifuller Domingo Arrufat. Tot i que en el testament és presentat simplement com a prevere, Matamala era un beneficiat de la Seu de València, concretament del benefici de «sub invocatione sancti Iohannis Evangeliste» (APARISI 2016: 381). Això explicaria la coneixença i la proximitat entre el pintor i el prevere, ja que com hem vist Micó realitzà diversos treballs per a la catedral. De fet, Micó nomenà Matamala no només marmessor sinó també tutor i curador dels seus fills menors d'edat. I encara cal apuntar una altra dada que assenyala aquests lligams estrets entre el pintor i el capella. El notari que enregistra el testament de Micó, Pere Mercador, era cunyat del mateix Miquel Matamala, casat amb la seua germana (APARISI 2016: 381). Resulta lògic pensar, doncs, que entre Matamala i Micó hi hagués una relació de vertadera amistat i, fins i tot, que Matamala fóra el seu confessor. Tot plegat ens il·lumina sobre les xarxes de relacions que es podien teixir en un espai com el de la Seu.

De l'altre dels marmessors, Domingo Arrufat, no ha estat possible trobar més referències documentals, però és ben probable que la seua coneixença amb Micó fóra fruit d'una relació laboral ja que, com sabem, els batifillers treballaven també en el decorat de mobiliari eclesiàstic. Després del nomenament dels marmessors, comencen les disposicions testamentàries pròpiament dites. En primer lloc, Micó disposa les mesures de caire espiritual. I entre aquestes la primera d'elles fa referència al seu lloc de sepultura, Antoni Micó elegí soterrar-se al «vas del benaventurat mossènyer sent Arcís». Tot i que la confraria de Sant Narcís de València comptava amb dues capelles, una a l'església de Sant Joan del Mercat i, una d'altra, posterior, a la Seu de València, des de les darreries del segle XIV aquesta darrera es va imposar com la principal (MARTÍNEZ VINAT 2018: 189). És lògic pensar que, cent anys després, Micó devia estar referint-se al vas de la capella amb més prestigi, la que existia a la Seu.²² I és que com ell mateix apunta, Micó era

²² De fet, el 1481 s'iniciaren les obres d'una nova capella a la mateixa catedral perquè la primitiva s'havia quedat petita. Aquests treballs de construcció, que comptarien amb la supervisió de Pere Compte, s'allargarien durant anys. De fet, encara no havien estat acabats el 1497. GÓMEZ-FERRER, CORBALÁN 2014: 78.

membre de la confraria, raó per la qual havia de ser «convocada la loable confraria del beneyt mossènyer sent Arcís, de la qual yo so confrare, a la qual confraria vull e man sia donada la caritat acostumada».

Segons els estatuts de la confraria, el moribund devia estar acompanyat en les seues darreres hores per dos o tres confreres. Un cop s'havia produït el traspàs final, el cos sense vida era col·locat en el «lit major e caxa» propi de la confraria per al funeral i posterior soterrament (MARTÍNEZ VINAT 2018: 184, nota 41). Al llarg del seu recorregut, des de la casa del difunt fins a l'església on tingués lloc el funeral, el fèretre devia anar precedit per la creu pròpia de la confraria i ser acompanyat pels membres de la confraria que haurien d'anar amb «sengles candeles o ciris en la mà de valor de quatre diners i més» (MARTÍNEZ VINAT 2018: 173). En aquest cas, és lògic pensar que la missa funeral tingués lloc a la mateixa capella de la confraria en la Seu de València, tot i que no ho especifica el document.

Més difícil de discernir és la connexió de Micó amb aquesta confraria i els motius que l'empenyeren a abandonar la de sant Antoni.²³ La confraria de sant Narcís havia estat creada pels comerciants d'origen gironí a la ciutat de València a mitjans del segle XIV (MARTÍNEZ VINAT 2018: 167). Amb el temps, «alcuns ciutadans e vehins de València se metessen en aquella per la bona obra de caritat que en aquella es feya» (MARTÍNEZ VINAT 2018: 175). I de fet, dels quatre majorals amb què comptava la confraria, dos havien de ser valencians i altres dos procedir de la diòcesi de Girona, residents a la capital del regne. Podia acollir un total de 300 membres, tant homes com dones, tot i que aquestes estaven al marge dels càrrecs de direcció. Així, doncs, a les darreries del segle XV, la confraria estava integrada tant per valencians com per gironins, sense que pugem saber el percentatge de cada col·lectiu.

Pel que fa a l'origen socioprofessional dels seus integrants, les nòmines que es conserven per al segle XIV assenyalen un predomini dels notaris i, en menor mesura, dels corredors, però documentem la presència d'un ampli ventall d'oficis. No hi ha, tanmateix, cap pintor entre els seus membres. Així les coses, la presència de Micó en aquesta confraria no s'explica ni per la seua vinculació professional ni tampoc per una possible procedència de terres de la Catalunya Vella. Més bé, deuríem pensar que el seu ingrés responia al fet de ser un pintor que realitzava tasques de conservació a la catedral i que, per tant, estava al corrent de les tendències religioses del moment.

L'accés a la confraria de Sant Narcís requeria de l'acceptació prèvia del seu capítol, que es reunia quatre vegades a l'any. Si la petició era acceptada, calia satisfer una taxa d'entrada de 10 sous. Després calia pagar un cens anual de 4 sous i 6 diners així com contribuir en les despeses

²³ El canvi de confraria no fou gratuït per a Micó en el sentit literal de l'expressió. La majoria de confraries de la ciutat de València preveïen una taxa d'eixida per a qui volgués abandonar-la, a més de l'obligació de cancel·lar els deutes. En el cas de la confraria de Sant Antoni, aquesta taxa era de 10 sous (MARTÍNEZ VINAT 2018: 846).

extraordinàries que hi pogueren haver-hi. En el seu testament, Micó demana que «a la qual confraria vull e man sia donada la caritat acostumada», sense especificar-ne aquesta en què consistia. Perquè els confreres participaren en el soterrar, el membre difunt havia de deixar-ho establert al seu testament tot satisfent una taxa específica, «la caritat acostumada» que esmenta Micó. Gràcies als estatuts de la confraria sabem que aquest donatiu pòstum consistia en 20 sous fins al 1368 tot i que en els estatuts aprovats tres anys després es va reduir a només 10 (MARTÍNEZ VINAT 2018: 851). Pel que sabem d'altres confraries, és lògic pensar que aquesta taxa no varià al llarg del segle XV i que, per tant, els marmessors de Micó hagueren de desemborsar els 10 sous pertinents perquè els membres de la confraria de Sant Narcís prengueren part.

Fins aquí arriben les disposicions de caire espiritual. Tot seguit Micó realitza una ordenació dels seus afers terrenals. La primera d'aquestes qüestions era encomanar a Matamala i Arrufat, a més de la marmessoria pròpia d'ell, la del llaurador Jaume Bonet, del qual Micó n'era marmessor. Per totes aquestes tasques, Arrufat i Micó haurien de rebre cadascun d'ells 50 sous en compensació. No és un fet estrany, aquest de recompensar els inconvenients d'una marmessoria per part del testamentari, encara que tampoc podem afirmar que siga habitual. Siga com vulga, el llegat establert per Micó no és una xifra menor, equival gairebé al preu d'un cafís i mig de forment, o el que és el mateix, pràcticament el consum durant un any de l'esmentat cereal d'una persona adulta.²⁴ Seguidament, establia la restitució del dot i del pertinent escriu a la futura vídua, tot apuntant que de les 100 lliures acordades en els capítols matrimonials únicament n'havia satisfet gairebé 85. Per a ella també ordenava l'adquisició d'un mantell i un mongil de dol. En canvi, per a la seua filla Úrsula, només preveia el lliurament de 5 sous en concepte de legítima. Finalment, nomenava hereus universals els seus dos fills, Antoni Joan i Lluís Joan, juntament amb la criatura que espera Joana. Com que eren menors d'edat, Micó escollí Matamala com a tutor d'ells i curador dels seus béns. Pel que fa als testimonis llevat d'en Miquel Espinal, que llavors era prevere de la Seu, no sembla que la resta tinguessin una relació particular amb el pintor.

Com he dit abans, no sabem si finalment Antoni Micó va morir a causa de la “greu malaltia” que l'havia empès a redactar un nou testament. El ben cert és que en el document no consta l'acta de lectura pública que esmentaria la data precisa de la seua defunció. Siga com vulga, a mitjans de 1493 ja era mort. L'11 de juliol d'aquell any Joana nomenava procurador el notari Alfons d'Aierne on hi apareix Micó amb el preceptiu “quòndam” que avala el seu traspàs.²⁵

* * *

A partir de la singladura vital i professional d'Antoni Micó he tractat de fer una aproximació a uns dels col·lectius artesanals menys conegut de la societat valenciana baixmedieval, els pintors

²⁴ He considerat el cafís (201 litres) de forment a raó de 33 s.

²⁵ APCC, núm. 25.825, protocol de Joan Argent. Encara l'erudit Sanchis Sivera aporta una d'altra informació més tardana. El 24 de gener de 1502 Joana signà una àpoca on hi apareix com a vídua de Micó, la qual cosa implica que no s'havia casat novament (Sanchis Sivera 1914: 109).

ornamentals. La prosopografia d'aquest col·lectiu no és, encara, massa extensa de manera que resulta difícil avaluar la representativitat del cas personal de Micó. En aquest sentit, és cert que el fet d'estar professionalment vinculat a la Seu de València degué assegurar certa estabilitat laboral que altres pintors ornamentals no pogueren gaudir. Però tan important com la càrrega regular de treball era la xarxa de contactes que la Seu oferia. Els documents privats, particularment els testaments, donen bon testimoni de com Micó sabé aprofitar aquests vincles. Això li permeté relacionar-se amb personatges d'absolut protagonisme de la València de la segona meitat del segle XV com Bernat Fenollar. En el vessant professional és possible que també el seu treball per a la cort del Justícia de València fóra resultat de les seues coneixences.

A les darreries de la seua vida, però, Micó hagué d'enfrontar-se a la cort de Governació amb una de les institucions gremials més fortes de la capital del regne, la de fusters. Aquest litigi posa de manifest els esforços del gremi de fusters per imposar l'especialització dels diferents rams que l'integraven. Els pintors ornamentals, per tant, quedaven supeditats a arquers, caixers, capsers i pintors de retaule.

Transcripció

1490, agost, 27. València.

Testament d'Antoni Micó, pintor.

Arxiu de Protocols del Col·legi del Corpus Christi de València, núm. 15.645, protocol de Pere Mercador.

Die veneris XXVII mensis agusti anno a Nativitate Domini MCCCCLXXX.

En nom de nostre senyor Déu Jesuchrist e de la sua gloriosíssima mare. Amèn. Com algú en carn posat a la mort corporal escapar no puixa, e de la persona sàvia se pertany pensar en les coses esdevenidores, perquè de ço que nostre senyor Déu li ha comanat en aquest misserable món bon compte e rahó li'n puixa retre e donar. Emperamor de açò, yo, en Anthoni Micó, pintor, ciutadà de la ciutat de València, detengut de greu malaltia de la qual tem morir, e per quant no tenir cosa més certa que la mort ni més incerta que la hora de aquella, stant, emperò, en mon bo e acostumat seny, perfeta memòria e loqüela, manifestant, revocant, cassant e de tot en tot anul·lant tots e qualsevol testament o testaments, codicil o codicils per mi fets e ordenats de tot lo temps passat fins en la present jornada en poder de qualsevol notari o notaris e sots qualsevol expressió de paraules, axí derogatòries com altres qualsevol, ara, de nou, convocats e appellats los notari e testimonis dejús scrits, faç e orden lo meu últim e derrera voluntat en e ab lo qual pos e elegesch marmessors meus los venerables mossèn Miquel Matamala, prevere, e mestre Domingo Arrufat, batifulla, ciutadà de la dita ciutat, als quals prech molt per amor de Déu e mia prenguen e accepten lo càrrech de la dita mia marmessoria, donant e conferint a aquells ample e bastant poder, tants de mos béns pendre e vers si ocupar, e aquells vendre e alienar, los preus rebre e distribuir, que basten a fer e complir tot lo que per mi en lo present meu testament atrobaran scrit e ordenat. E açò facen e fer puxen, los dits meus marmessors, per lur pròpria auctoritat e sens dan algú que a ells ni a lurs béns vinga ni venir puixa en neguna manera, licència e auctoritat de qualsevol jutge, axí ecclesiàstich com setglar, en les dites coses no demanada ni sperada. E, primerament e ans de totes coses vull, disponch e man que tots mos deutes torts e injúries sien pagats e satisfets, aquells, emperò, deutes, torts e injúries que manifestament se mostrarà yo ésser tengut e obligat ab cartes públiques e altres legítimes proves e auctèntichs documents, for de **ànima** e de bona consciència sobre les dites coses benignament observat. Enaprès, comanant la mia ànima a nostre senyor Déu Jesuchrist qui la ha creada, elegesch sepultura al meu cors fahedora en lo vas del benaventurat mossènyer sent Arcís, del qual yo so confrare, prenint per ànima mia e de tots feels defuncts cent sous de moneda reals de València, dels quals vull e man sia feta la dita mia sepultura ab son aniversari e capdany bé e complidament segons ma condició, a coneguda dels dits meus marmessors. A la qual sepultura vull e man sia convocada la loable confraria del beneyt mossènyer sent Arcís, de la qual yo so confrare, a la qual confraria vull e man sia donada la caritat acostumada. Ítem, vull, disponch e man que per los dits meus marmessors sia dada rahó e compliment en tot lo que resta a complir en la sepultura d'en Jaume Bonet, *quondam* laurador,

del qual yo so hereu, e en aquell nom yo so obligat en donar compliment a tot lo que aquell ha ordenat en son últim testament rebut per lo discret en Jaume Francés, notari, a [*en blanc*] del mes de [*en blanc*] any MCCCC [*en blanc*], segons en lo dit testament se conté. Ítem, confés e en veritat regonech que la dona na Johana, muller mia, en lo temps del seu e meu matrimoni me portà e constituí en dot cent liures, de les quals yo n'è rebut realment huytanta-quatre liures e quatorze sous moneda reals de València tantolament e no més. Les quals dites huytanta-quatre liures, quatorze sous vull e man li sien donades e pagades ensemps ab lo creix o augment per mi a aquella fet per rahó de la sua virginitat, lo qual creix o augment vull e man li sia pagat segons fur de València, ço és, que après obte de la dita muller mia lo dit creix sia e haja a tornar als hereus meus dejús scrits. Ítem, vull e man que la dita na Johana, muller mia, sia vestida de drap de dol per la mia mort, ço és, de un mantell e un mongil de drap de dihuyté. Ítem, vull e man que als dits meus marmessors sien donats e pagats per los treballs per aquells sostenidors en la dita mia marmessoria cinquanta sous a cascú. Ítem, do e leix a ma filla Úrsola cinch sous per part e per legítima e per tot e qualsevol dret que aquella haja o li pertanga en mos béns. Tots los altres béns meus mobles, sehents e semovents, deutes, drets e accions mies e a mi pertanyents e pertànyer podents e devents, luny o prop per qualevol títol, causa, manera o rahó, ara o en esdevenidor, do e leix a Luís Johan e Anthoni Johan, fills meus legítims e naturals. E aquells dits Luís Johan e Anthoni Johan, fills meus, en tots los dits béns e drets meus hereus meus propis e universals, hoc encara generals a mi faç e instituesch per dret de institució. E com la dita na Johana, muller mia, sia prenys vull, disponch e man que lo pòstum naxedor de la dita muller mia, si a lum pervendrà, ara sia mascle o femella, que aquell dit pòstum sia hereu meu ensemps ab los dits Luís Johan e Anthoni Johan, fills meus, per eguals parts entre aquells partidores. Sots tal, emperò, vincl e condició: que si qualsevol dels dits fills e hereus meus morrà de menor edat de vint anys, que la part de aquell axí morint sens disminició alguna de legítima *et cetera*, torne al altre o als altres sobrevivints. E si era cas, ço que a Déu no plàcia, que tots los dits fills e hereus meus morien de menor edat de vint anys, en tal cas, vull e man que tots los dits béns e drets meus sien distribuïts per ànima mia en obres pies a coneguda del dit venerable mossèn Miquel Matamala, marmessor meu. Ítem, done e lexe en tudor e curador de les persones e béns dels dits fills meus lo dit venerable mossèn Miquel Matamala, prevere, al qual prech molt per amor de Déu e mia que les persones e béns dels dits fills meus garde, regesca e administre segons que de bon tudor e curador se pertany. Aquest és lo meu últim e derrer testament última e darrera voluntat mia, lo qual e la qual vull que valla per dret de derrer testament. E si per dret de derrer testament no valrà, que valla per dret de codicil. E si no valrà per dret de codicil, que valla per dret de testament nuncupatiu. E si no valrà per dret de testament nuncupatiu, que valla per aquells furs, drets, leys e bona rahó per los quals mils voler puixa e deja. Lo qual fon fet en la ciutat de València, a vint-e-set dies del mes de agost del any de la Nativitat de nostre senyor Déu Jesuchrist mil quatre-cents noranta. Se-[*creu*]-nyal de mi, Anthoni Micó, testador damunt dit, qui lo present meu testament faç, loe, atorgue e conferme.

Testimonis són qui foren presents al present testament, pregats e convocats per lo dit testador fesen testimoni a la confecció del present testament, los honrats mossèn Miquel Spinal, prevere beneficiat en la Seu, e Gil Martí, ciutadà, e Francés Cortilles, mercader, los quals, interrogats si conexien lo dit testador, e tots dixeren que sí, e lo dit testador als dits testimonis, e per dit notari, lo conech molt bé, e lo dit testador a mi, dit notari.

BIBLIOGRAFIA

APARISI ROMERO, Frederic, 2016. *Del camp a la ciutat. Les elits rurals valencianes en la baixa edat mitjana*, Tesi doctoral inèdita, Universitat de València

—2020a. “«Perquè·ls tinga e liga en memòria mia». El testament de Bernat Fenollar (1499)”, *Estudis Romànics*, 42: 245-250

—2020b. “Nuevas aportaciones sobre la vida del médico judeoconverso valenciano Lluís Alcanyís (ca. 1440-1506)”, *Farmacía, Medicina e Historia*, 150: 4-21

CERDÀ SUBIRACHS, Jordi, 2006. *Les misses de sant Amador: purgatori i cultura popular*, Bellpuig, Publicacions de l'Abadia de Montserrat

CERVERÓ Y GOMIS, Luis, 1963. “Pintores valentinos. Su cronología y documentación”, *Anales del centro de cultura valenciana*, 48: 63-156

—1966. “Pintores valentinos. Su cronología y documentación”, *Archivo de arte valenciano*, 166: 19-30

—1971. “Pintores valentinos. Su cronología y documentación”, *Archivo de arte valenciano*, 171: 23-36

COMPANY, Ximo, ALIAGA, Joan, FRAMIS, Maite, TOLOSA, Lluïsa, 2005. *Documents de la pintura valenciana medieval i moderna I (1238-1400)*, València, PUV

CORTÈS, Josepa, MANDINGORRA, María Luz, PONS, Vicent, 2019. «*Aquestes són les obres que yo, sor Ysabel de Billena, é fetes en aquest monestir*». *Notes autògrafes de sor Isabel de Villena*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua

GOMEZ-FERRER LOZANO, Mercedes, CORBALÁN DE CELIS, Juan, 2014. “El pintor valenciano Francí Joan (Act. H. 1481-1515) identificado como el anónimo maestro de San Narciso”, *Ars Longa: cuadernos de arte*, 23: 75-92

GOMEZ-FERRER LOZANO, Mercedes, 2009. “Aportaciones sobre el pintor valenciano Bartomeu Baró (Doc. 1451-1481)”, *Ars Longa: cuadernos de arte*, 18: 81-89

IZQUIERDO ARANDA, Teresa, 2014. *La fusteria a la València medieval (1238-1520)*, Castelló de la Plana, Publicacions de la Universitat Jaume I

MARTÍNEZ VINAT, Juan, 2014. “Comerciantes gerundenses en Valencia. La cofradía de San Narciso (ss. XIV-XV)”, *Aragón en la Edad Media*, 25: 163-206

—2018. *Cofradías y oficios. Entre la acción confraternal y la organización corporativa en la Valencia medieval (1238-1516)*. Tesi doctoral inèdita, Universitat de València

MOCHOLÍ ROSSELLÓ, Asunción, 2012. *Pintors i altres artífexs de la València medieval*, València, Universitat Politècnica de València

RUBIO VELA, Agustín, 1994-1995. “*Las epidèmies de peste en la Ciudad de Valencia durante el siglo XV: nuevas aportaciones*”, *Estudis Castellonencs*, 6: 1.179-1.222

SANCHIS Y SIVERA, José, 1914. *Pintores medievales en Valencia*, Barcelona, L’Avenç.

TRAMOYERES BLASCO, Luis, 1889. *Instituciones gremiales. Su origen y organización en Valencia*, València

